

УДК: 378.147.001.76:640.41

МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

О.О.Самохвал, Н.В.Войнаровська

Анотація. У статті обґрунтовано та проаналізовано ефективність застосування модульно-компетентнісного підходу до іноземної професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи з використанням інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій навчання.

Ключові слова: модульно-компетентнісний підхід, іноземна професійна підготовка, інтерактивні методи, інформаційно-комунікативні технології, майбутні фахівці готельно-ресторанної справи.

Аннотация. В статье обоснована и проанализирована эффективность применения модульно-компетентностного подхода к иноязычной профессиональной подготовке будущих специалистов гостинично-ресторанного дела с использованием интерактивных информационно-коммуникативных технологий обучения.

Ключевые слова: модульно-компетентностный подход, иноязычная профессиональная подготовка, интерактивные методы, информационно-коммуникативные технологии, будущие специалисты гостинично-ресторанного дела.

Summary. The article deals with the analysis of efficient application of module-competence approach to foreign language training of future specialists in hotel and restaurant business with the use of interactive and information-communicational technologies of education.

Key words: module-competence approach, foreign language training, future specialists in hotel and restaurant business, interactive methods, information-communicational technologies.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції у сфері обслуговування населення вимагають від майбутніх фахівців володіння широким технічним світоглядом, здатністю оперативно реагувати на будь-які зміни в професійному середовищі, самостійного визначення найбільш раціональних прийомів професійної діяльності, що передбачає наявність ґрунтовних знань, умінь і особистісних якостей майбутніх фахівців.

Проблема ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності зумовлена необхідністю подолання суперечностей, які виникають між вимогами суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування і їхньою кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня; змістом професійно-орієнтованих дисциплін і педагогічними технологіями реалізації цього змісту; орієнтацією на нові моделі навчально-виховного процесу.

Аналіз попередніх досліджень. У ході роботи можна звернутися до праць багатьох учених з різних галузей знань, а саме: загальної педагогіки (А. М. Алексюк, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, В. А.

Козаков, В. О. Онищук, В. А. Семиченко, педагогіці професійної освіти С. Я. Батишев, В. С. Безрукова, А. П. Беляєва, М. М. Берулава, Р. С. Гуревич, Г. С. Гуторов, М. І. Махмутов, Н. Г. Ничкало); теорії змісту освіти (В. І. Гінецинський, Л. Я. Зоріна, І. П. Підласий); неперервної професійної освіти (О. П. Владиславлев, Г. Є. Гребенюк, Ю. А. Кустов, В. Г. Онушкін, С. О. Сисоєва та інші).

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності розглядали також С.І. Байлик, В.А. Квартальнов, Л.В. Кнодель, О.О. Любіцева, М.П. Мальська, В.К. Федорченко та інші.

Мета дослідження –теоретично обґрунтувати умови ефективності застосування модульно-компетентнісного підходу до іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Завдання дослідження:

1. На основі теоретичного аналізу й педагогічної практики уточнити сутність поняття “модульно-компетентнісний підхід до навчання”, визначити інтеграційні методи навчання іноземній мові в межах модульно-компетентнісного підходу.

2. Обґрунтувати та проаналізувати використання ефективних технологій формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на наявність значної кількості психолого-педагогічних досліджень, проблему професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері гостинності у вищих навчальних закладах недостатньо досліджено в теоретико-методологічному аспекті. В останні роки з'явилося багато робіт, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються питання іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Усе ж, поза увагою дослідників залишаються концептуальні ідеї іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців у межах модульно-компетентнісного підходу.

Застосування модульно-компетентнісного підходу до професійного навчання, який поєднує передумови компетентнісного та модульного підходів, розглядається нами як перспективний та необхідний напрямок у сучасній освітній системі нашої держави.

Необхідно підкреслити, що такий підхід у професійному навчанні майбутніх фахівців відображає тенденції розвитку міжнародного освітнього середовища й відповідає основним принципам організації єдиного європейського простору в рамках Болонського та Копенгагінського процесів.

В результаті теоретичного аналізу застосування компетентнісного та модульного підходів у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці нами виявлено та сформульовано основні їхні інваріантні характеристики. Компетентнісний підхід до навчання передбачає, насамперед, формування готовності особистості до адекватних дій у заданій професійній ситуації. Необхідно підкреслити, що головною метою організації навчального процесу в рамках компетентнісно-орієнтованого підходу є створення таких умов, за яких нова інформація буде не просто формально вивчена, а стане частиною внутрішнього ресурсу майбутнього фахівця, тобто набуті теоретичні знання для успішної реалізації професійної діяльності будуть проектуватись у вміння та навички в процесі здійснення практичної діяльності. Оцінювання навчальних результатів майбутніх фахівців здійснюється за попередньо встановленим освітнім стандартом якості з чітко визначеними критеріями. Характерними ознаками модульно-компетентнісного підходу до навчання є наступне:

- головною змістовною одиницею навчання є модуль, що характеризується цілісністю, визначеною внутрішньою структурою, спрямованістю на досягнення конкретної навчальної цілі;

- організація навчального процесу потребує створення відповідних умов для ефективного засвоєння методів і способів розв'язання поставлених професійних завдань майбутнім фахівцем, лише за умови прояву особистої внутрішньої мотивації студентом;

- забезпечення можливості гнучкого реагування та пристосування до конкретних навчальних умов: проектування власних траєкторій здійснення навчальної діяльності та своєчасне коректування навчального процесу;

- використання модульно-компетентнісного підходу на практиці, що значно спрощує реалізацію принципу співпраці в навчальному процесі[1].

Сутність модульно-компетентнісного підходу до навчання іноземній мові полягає в тому, що студент повністю самостійно (або з певною допомогою) досягає конкретних цілей, сформульованих в термінах активної навчальної діяльності, тобто в процесі роботи з модулем.

Таким чином, навчальний модуль є інтеграцією різних видів і форм навчання, в межах конкретно визначеної теми навчальної дисципліни. Межі модуля визначаються тематичним планом дисципліни, який передбачає конкретну сукупність теоретичних знань і навичок, необхідних майбутньому фахівцю для ефективного розв'язання професійних завдань, пов'язаних із тематикою модуля.

Введення модульно-компетентнісного підходу в навчальний процес вимагає серйозних змін і в

змісті освіти, і в реалізації дидактичної мети, і в практиці роботи педагога, адже змінюються форми й методи організації занять. Навчання набуває діяльнісного характеру, який дозволяє зробити акцент на навчання через практику, продуктивну роботу студентів у малих групах, вибудовування індивідуальних навчальних траєкторій, використання міжпредметних зв'язків, розвиток самостійності студентів та особистої відповідальності за прийняття рішень [1].

З використанням модульно-компетентнісного підходу до навчання іноземної мови пріоритетним стає вільний доступ до інформаційних ресурсів, самонавчання, дистанційне та мережеве навчання. Всі ці форми навчання спрямовані на те, щоб ввести студента в соціальні та професійні ролі й навчити його бути успішним і в тому, і в іншому.

Інформація, що входить до модуля, може мати широкий спектр складності, при чіткій структурі й цілісності, які спрямовані на досягнення інтегрованої педагогічної мети. Оскільки завдання та цілі навчання можуть із часом змінюватися, а навчальний матеріал має періодично переглядатись і оновлюватись у зв'язку з постійними змінами, пов'язаними з розвитком науки й техніки, в структурі модуля закладені базова компонента й варіативна частина. Базова компонента модуля з іноземної мови передбачає фундаментальні поняття зі спеціальності майбутніх фахівців. Варіативність залежить як від зміни та оновлення змісту інформації, так і від напряму спеціалізації студента. Тим самим на практиці реалізується принцип гнучкості та динамічності освіти без зниження якості підготовки.

Модульно-компетентнісний підхід передбачає зорієнтованість цілей навчання на розв'язання професійних завдань майбутніх фахівців конкретної сфери діяльності. У процесі вивчення іноземної мови головним завданням є формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, а найбільш ефективно це можна зробити лише при побудові всього процесу навчання в вигляді моделі спілкування.

Іншомовна професійна комунікативна компетентність визначається як складне інтегративне ціле, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації [7]. Засобом формування професійної комунікативної компетентності є спілкування, але в тому випадку, якщо воно здійснюється на діяльнісній, ситуативно-обумовленій, мотиваційній основі з використанням професійно орієнтованого змісту як теми спілкування [4].

Оскільки більшість фахівців готельно-ресторанної справи є робітниками "переднього фронту", позаяк їхня професійна діяльність пов'язана з постійним спілкуванням із клієнтами, тому формування іншомовної професійної комунікативної компетентності стає необхідною передумовою професійного становлення майбутнього фахівця сфери гостинності. Мотиваційною складовою вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями готельно-ресторанної справи в Вінницькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ є проходження студентами практичного навчання в мережі готельно-ресторанних комплексів Греції та Словаччини, в ході якого студенти спілкуються з клієнтами винятково іноземною мовою.

Отже, в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи необхідно враховувати специфічні вимоги й умови професійної діяльності, систему виробничих зв'язків, її предметно-технологічний, соціальний і психологічний контексти. Тому викладачам іноземної мови слід тісно співпрацювати з профілюючими кафедрами, узгодивши тематику занять та стиль мовної поведінки, який найбільш доцільний в тій чи іншій ситуації професійного середовища.

Вибір ситуацій спілкування, в яких студент використовує мову, має вирішальний вплив на весь процес іншомовної підготовки, а саме: розробку навчальних і робочих програм, тематичних планів, постановку цілей, відбір тем спілкування, розробку завдань, тестів, кейсів, підбір текстів та інших навчальних матеріалів, застосування методів навчання. Слід зазначити, що вибір тем і видів діяльності, які сприяють постійній комунікативній взаємодії молодих фахівців з питань майбутньої професії, відповідають вимогам студентів, підвищують їхню внутрішню та зовнішню мотивацію.

Саме тому найбільш ефективними технологіями формування іншомовної професійної комунікативної компетентності в межах модульно-компетентнісного підходу до навчання іноземній мові вважаються інтерактивні види діяльності.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов організації постійної, активної, навчально-пізнавальної взаємодії студентів.

Перевагами такого дидактичного підходу є, насамперед, можливість ефективно використовувати академічний час, виділений на вивчення конкретної теми в межах модуля, сприяти створенню комфортних психологічних умов для суб'єктів навчального процесу, а також заохочувати студентів до співпраці, що стимулює розвиток комунікативних навичок і творчих здібностей.

Необхідно зауважити, що іншомовна професійна підготовка фахівців готельно-ресторанної справи

в рамках модульно-компетентнісного підходу до навчання буде ефективною за умов, якщо зміст навчального процесу узгоджується з майбутньою професійною діяльністю студентів і передбачає моделювання професійно орієнтованих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем з метою досягнення запланованого результату.

Варто зазначити, що викладач виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера групи, консультанта й рефері. Він має зважати на рівень володіння мовою студентами та рівень сформованості комунікативних навичок. Потрібно стежити, щоб теоретичні знання в процесі активного навчання ставали усвідомленими, щоб студент розвивав і удосконалював не лише знання з мови, а й міг пов'язувати їх з майбутньою професійною діяльністю.

Цікавим є той факт, що, з погляду фізіологів, інтерактивні види діяльності стимулюють наші емоції, свідомість, що сприяє більш активному запам'ятовуванню. Інтерактивне навчання розвиває емоційний інтелект, тобто здатність сприймати, розуміти, виражати й контролювати свої емоції та виявляти й розвивати такі особистісні якості як ініціатива, здатність до співчуття, самооцінка й мотивація. Під час застосування інтерактивних технологій формуються комунікативні навички, актуалізується компетентність у сфері невербальних засобів комунікації, стимулюється потреба вдосконалення комунікативної й психологічної компетентності, а часом і особиста культура, пов'язана з етикою ділових відносин [2].

До технологій, що сприяють формуванню іншомовної професійної комунікативної компетентності та активізують навчання іноземній мові, можна віднести: метод рольових ігор, кейс-технології, засновані на аналізі конкретних професійно орієнтованих ситуацій, диспути, публічні виступи з презентацією, різні види тренінгів тощо.

З нашого досвіду запровадження інтерактивного навчання іноземній мові у Вінницькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ, можна стверджувати, що студенти спеціальності "Готельно-ресторанна справа" із задоволенням стають учасниками інтерактивних ситуацій, спрямованих на професійну діяльність.

У навчанні студентів I та II курсів перевага надається використанню рольової гри, яка має забезпечити професійно орієнтований розвиток особистості, допомагаючи формувати такі важливі якості, як комунікативність, вміння працювати в парах і групах, проявити мовленнєву самостійність, організаторські та лідерські навички. Виконуючи різноманітні ролі, студенти мають вирішити певну проблемну ситуацію. Підбір проблемних завдань спонукає до використання іноземної мови для повсякденного й професійно орієнтованого спілкування.

Ефективним інтерактивним методом у навчанні студентів III курсів вважається різновид рольової гри – ділова гра. Ділова гра є формою відтворення предметного й соціального змісту професійної діяльності фахівця, моделювання відносин, характерних для цієї діяльності як цілого. Вона дозволяє створювати нові моделі практики, що відповідає цілям актуалізації майбутнього професіоналізму в сучасних умовах. За допомогою ділових ігор у студентів формується цілісне бачення професійної діяльності, її динаміки; розвивається проблемно-професійний і соціальний досвід, та теоретичне й практичне мислення в майбутній професійній сфері [5].

Для організації самостійної роботи студентів одним із інструктивних методів вважається кейс-метод. Поєднання теорії й практики за допомогою цього методу дає можливість студентам ідентифікувати та аналізувати факти, краще розібратися в поставленій проблемі, вміння її розв'язувати та робити раціональні висновки, розвивати уяву, мислення, комунікаційні навички, навички працювати самостійно й у групі [2].

Не менш важливим для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності, на наш погляд, є навчання публічного виступу з презентацією іноземною мовою з застосуванням багатофункціональних технологій. Уміння інтерактивного спілкування, які удосконалюються під час навчання, а саме: прийоми ефективної взаємодії доповідача та аудиторії, доречне використання ресурсів мови та невербальних засобів спілкування, проведення ефективних публічних виступів, презентацій та правильне їх оформлення й представлення, стають нагальними в академічному житті студентів і вирішальними в професійній діяльності, відповідають вимогам ринку праці, сприяють кар'єрному зростанню фахівців різних галузей. Навчання фахової презентації іноземною мовою сприяє розвитку професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій; дозволяє застосувати знання, отримані в процесі навчання, у вирішенні практичних завдань, пов'язаних з фахом; забезпечує розвиток культури іншомовлення, ініціативи, самостійності, творчого мислення; веде до створення умов для розвитку вмінь і навичок самоосвіти шляхом організації творчо-дослідницької навчальної роботи студентів, спрямованої на інтеграцію та актуалізацію знань з різних предметів.

Ще один метод інтерактивного навчання, на який варто звернути увагу – метод тренінгу. Тренінг –

це навчання через взаємодію, під час якого активність учасників вища, ніж активність ведучого; створення позитивної відкритої атмосфери довіри та доброзичливості; діяльність, яка дає учасникам задоволення, активізує їх, стимулює інтерес до пізнання, допомагає стати більш компетентним [6].

Особливістю цього методу є те, що в ньому поєднуються такі інтерактивні методи, як мозковий штурм, дискусія, рольова або ділова гра, метод кейсів, бесіда, робота в парах, групах тощо, а також моделювання практичних ситуацій, медитативні техніки, техніки мови.

Тренінг на відміну від традиційної форми навчання орієнтований на запитання та пошук, повністю охоплює рівень та обсяг видів компетенцій особистості, які мають місце в професійній діяльності (соціальна, соціально-психологічна, ціле визначальна, комунікативна, технологічна, продуктивно-результативна, аналітико-синтетична прогнозна, аналітико-синтетична ситуативна, організаційна, емоційна та інтелектуальна), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо [3].

Модульно-компетентнісний підхід до викладання іноземних мов передбачає також використання інформаційно-комунікативних технологій для підвищення якості навчання, а саме:

1. Використання активних мультимедійних презентацій при поясненні нового матеріалу. Це дидактичний та мотиваційний засіб, що збуджує інтерес студентів та сприяє кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

2. Використання інтерактивної дошки. З її допомогою збільшується мотивація навчання та замученість студентів у пізнавальний процес. Інтерактивну дошку можна застосовувати і в процесі перевірки знань студентів.

3. Використання комп'ютерного тестування для оцінки знань, умінь і навичок студентів. Значимість контролю важко переоцінити: при ефективній організації він виконує освітню, розвивальну й виховну функції.

4. Використання дистанційного навчання. Це спосіб організації процесу навчання, який базується на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дозволяють здійснювати навчання на відстані.

Враховуючи вищезазначене, безперечним є той факт, що інтерактивні та інформаційно-комунікативні технології допомагають підвищити ефективність занять, інтерес студентів до майбутньої професійної діяльності, розуміння суті професії; розвивати комунікативні навички та вміння, здатність ефективно працювати індивідуально й у команді; формувати аналітичні здібності, відповідальне ставлення до власних вчинків, навички самоконтролю та самооцінки; розвивати творчий пошук в рамках професії, усвідомленість необхідності й здатності до навчання впродовж усього життя.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що особливістю модульно-компетентнісного підходу до навчання іноземній мові є створення компетентнісного підґрунтя змісту навчання в межах чітко визначених тематичних модулів, спрямованих на формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця певної галузі. Застосування інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій в навчанні іноземної мови майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи дає змогу забезпечити зв'язок вивчення мови з реальним контекстом її застосування в фаховій діяльності, реалізувати міждисциплінарний і проблемно-орієнтований принцип навчання та розвивати пізнавальну й професійну мотивацію студентів.

Література

1. Амельченко А. Ф. Модульный подход к профессиональному обучению поваров в лицее: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А. Ф. Амельченко. – Новгород, 2003. – 186 с.
2. Басва О. В. Фізіологічні засади інтерактивних методів навчання менеджменту / О. В. Басва // Персонал, – 2006. – № 7. — С. 72-75.
3. Бевз В. Основні положення щодо проведення тренінгів [Електронний ресурс] / В. Бевз, О. Главник // Професійний освітянський журнал «Відкритий урок: розробки, технології, досвід» – К.: «Плеяди», 2005. – Режим доступу до журн.: <http://osvita.ua>.
4. Бибикина Э. В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Э. В. Бибикина. – Майкоп, 2006. – 29 с.
5. Завалевська О. В. Інтерактивні методи формування професійного самоусвідомлення майбутніх фахівців вищих технічних навчальних закладів / О. В. Завалевська // Наука і освіта. – 2009. – № 7. — С. 68-71.
6. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – Київ: КНЕУ, 2003. – 298 с.
7. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / В. Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.